

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN BAŞARI MOTİVASYON YAPISI: İKTİSAT BÖLÜMLERİ ÜZERİNDE BİR UYGULAMA

Yard. Doç. Dr. Mürüvvet PAMUK

İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi

Ekonometri Bölümü

ÖZET

Bu çalışmanın amacı öğrencilerin başarı motivasyonu ile ilgili öğelerin boyutsal yapısını ortaya çıkarmaktır. İ.Ü. İktisat Fakültesi İngilizce İktisat ve Türkçe İktisat Bölümleri öğrencileri ayrı ayrı ele alındığı gibi, kız ve erkek grup olarak da değerlendirilmiştir. Başarı motivasyonu boyutları ,teorik olarak varsayılan çalışma, üstünlük ve rekabet boyutları kapsamında faktör analizi tekniği kullanılarak analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Başarı motivasyonu, faktör analizi.

Abstract

The purpose of this study is to deduce the dimensional structure of items about students' achievement motivation. Besides analyzing the students from Economy in English and Economy in Turkish Departments, they are also evaluated as girls and boys. Dimensions of achievement motivation have been analyzed by using factor analysis technique in the scope of theoretically postulated dimensions work, mastery and competition.

Key Words: Achievement motivation, factor analysis.

GİRİŞ

Motivasyon insan davranışının geçici ve dinamik durumudur. Genel olarak bir insanın bir işi yapma hevesi ve isteğinin bir göstergesidir. "Psikologlar tarafından da insanın hedeflerini belirleyen iç güçler olarak tanımlanır" (Breen ve Lindsay; 1999: 78).

Eğitim alanında ise motivasyon ayrı bir öneme sahiptir. Çünkü öğrencilerin öğrenim sürecinde çok önemli bir rolü vardır. Bu alanda her ne

kadar akademik performans çok iyi ve kolay ölçülebilir bir değişken olsa da, motivasyon ile karmaşık bir ilişkisi vardır. Akademik performansın zeka ile önemli ölçüde ilişkili olduğu düşünülürse, motivasyonun akademik performansla doğrudan ilişkili olduğu söylenemez. Bu nedenle araştırmacılar, motivasyondaki öğrencilerin kişisel farklılıklarını belirlemek için davranış, ilgi alanları, hedefler, değerler ve benzeri ayrıntılar gibi varsaydı öğeleri ele almaktadırlar (Breen ve Lindsay; 1999: 78).

Spence ve Helmreich başarı motivasyonunu tanımlarken geliştirdikleri bağımsız üç güdüden bahsederler; bunlar “çalışma”(work), “üstünlük” (mastery), ve “rekabet” (competitiveness) dir. “Çalışma” güdüsü; çabayı, çok çalışmayı ve iyi bir iş yapma isteğini yansıtır. “Üstünlük” güdüsü; zor ve çaba isteyen işlere öncelik tanımak ve kişinin kendine özel performans standartlarını göz önünde bulundurmasıdır. “Rekabet” güdüsü ise; insanın kendi kendisiyle yarışma, kazanmayı arzulama ve başkalarından daha iyi olma isteğini yansıtır (Krebs, Berger ve Ferligoj; 2000:149).

Üniversite öğrencilerini sadece başarılı veya başarısız olarak sınıflamak yerine başarı motivasyonu kapsamında daha detaylı incelenebilir. Başarısız birçok öğrencinin sorunu, başarılı olmayı istemeleri ve bir işin üstesinden gelebilecek kapasitede olmalarına karşın başarının kendileri için önemi olmadığını hissettiklerinden dolayı bu iş için zaman ve emek harcamalarıdır. Bir başka grup başarısız öğrencilerin sorunu ise için yeterli kapasiteleri olmadığını düşündüklerinden dolayı, yapmaları gereken işe hiç başlamamalarıdır. Bu gruptaki öğrenciler düşük kapasitelerini göstermemek adına düşük not almayı tercih edenlerdir. Başarılı öğrencilerde ise durum daha farklıdır. Onları başarılı olmaya iten ana güç içlerinden gelen başarıma isteği ve umududur (hope for success). Bu nedenle bu gruptaki öğrenciler yapacakları işin zorluğundan kaçmayarak başarmak için azmederler. Bu gruptaki öğrenciler kapasiteleri yüksek veya az olabilir, fakat onların başarılı olmasındaki ana etken iki farklı eğilimin dengesidir; başarılı olmayı çok istemeleri ve başarısız olma (fear of failure) korkularının az olmasıdır.

Görüldüğü üzere, başarı motivasyonunda bu iki eğilimin büyük önemi vardır. Fakat bu makalede üç güdü; “çalışma”, “üstünlük” ve “rekabet” ele alınmıştır, bunlar faktör olarak incelenmiştir ve yukarıda bahsedilen bu iki eğilimden ayrı tutulmuştur. Spence ve Helmreich geliştirdikleri bu üç güdüyü temel alan bir anket çalışması hazırlamışlardır (içinde: eecombined

survey, 2006). Bu anketteki her bir soru bu üç güdüden biri ile ilgili olarak belirlenmiştir.

1. AMAÇ VE YÖNTEM

Bu çalışmada, İ.Ü. İktisat Fakültesi öğrencilerinin nasıl bir başarı motivasyon yapıları olduğunu ortaya çıkarmak hedeflenmiştir. Bunun için Krebs, Berger ve Ferligoj (2000)'un çalışmalarında uyguladıkları anket,

İktisat Fakültesi İngilizce İktisat ve Türkçe İktisat bölümlerinde okuyan 4yy. öğrencilerine 2006-2007 öğretim yılı 2. sömestre sonunda yapılan final sınavları sırasında uygulanmıştır. Bu iki bölüm öğrencileri hem aldıkları iktisat eğitimi açısından benzer, hem de ÖSS giriş puanlarına göre farklılık gösterdiklerinden analize dahil edilmişlerdir.

Krebs, Berger ve Ferligoj (2000)'un çalışmalarında Spence ve Helmreich'in başarı motivasyon anketindeki 23 sorudan 18'i ele alınmış, ve Almanya ve Slovakya'daki İktisat ve Sosyal Bilimler öğrencilerine uygulanmıştır. 17. ve 18.sorular Spence ve Helmreich'in anketinde “üstünlük” güdüsü ile ilgili yer almışken, Krebs, Berger ve Ferligoj'un anketinde, 17. değişken hiçbir güdüyle ilgili olarak yer almamış, 18. değişkende “çalışma” güdüsü ile ilgili olarak yer almıştır.

Anketin uygulandığı İngilizce İktisat ve Türkçe İktisat Bölümlerindeki öğrenci dağılımı Tablo:1'de verilmiştir.

Tablo: 1 Öğrenci dağılımı

	Bölüm		Toplam
	İng. İktisat	T. İktisat	
Kız	78	65	143
Erkek	82	110	192
Toplam	160	175	335

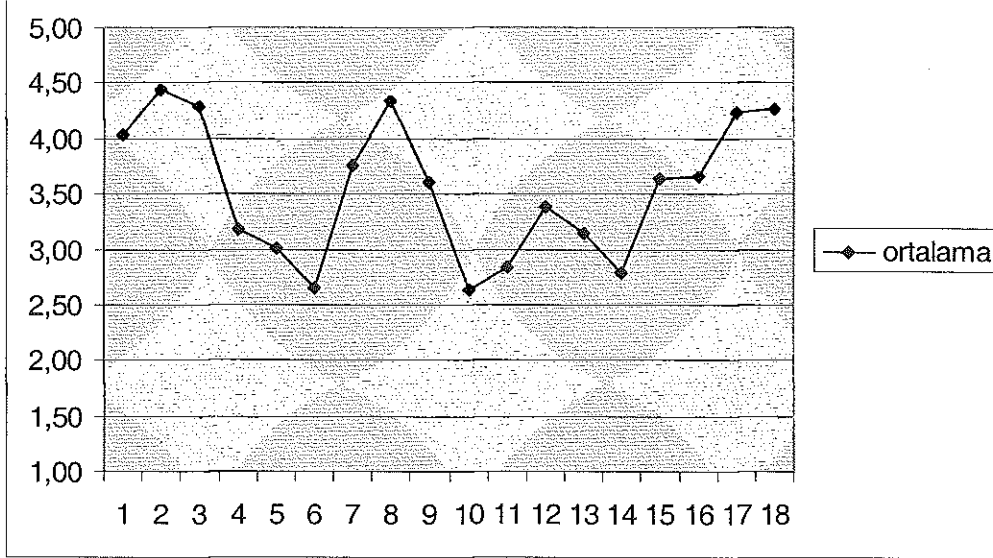
Anketlerin cevaplandırılmasında 5'li likert ölçeği kullanılmıştır. Ölçekteki değerlendirme

seçenekleri şöyledir: a= kesinlikle katılmıyorum, b=katılmıyorum, c=kısmen katılıyorum /kısmen katılmıyorum, d=katılıyorum, e=kesinlikle katılıyorum. Ankette yer alan 18 soru ve bunların hangi

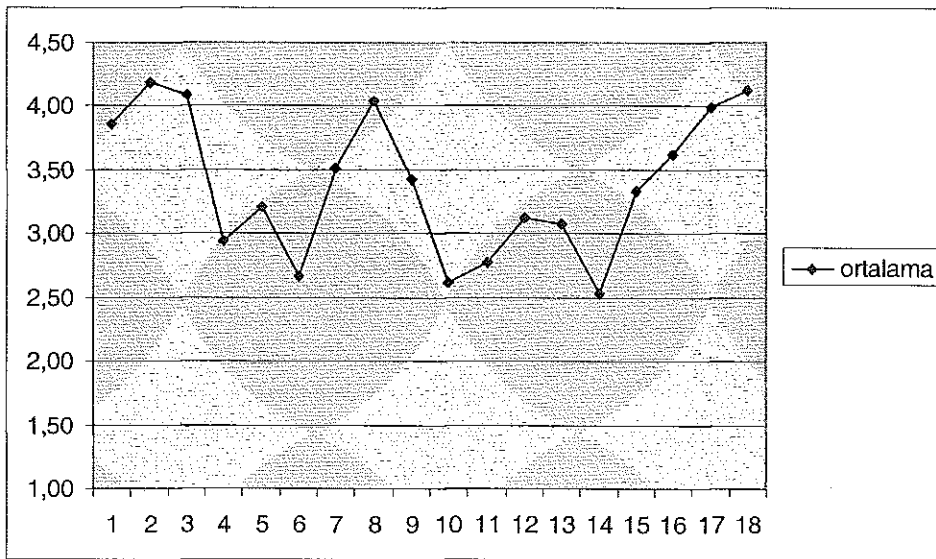
güdü ile ilgili olduğu Ek'de verilmiştir. Her iki bölümdeki öğrencilerin 18 soruya verdikleri cevapların ortalama dağılımı ise Şekil: 1'de verilmiştir.

Şekil 1: Cevapların ortalama dağılımı (Ortalama: 1=kesinlikle katılmıyorum, 5=kesinlikle katılıyorum)

a) İngilizce İktisat Bölümü

b) Türkçe İktisat Bölümü

1	Önceki başarıyı geçme	10	Emin olmadığım işlere teşebbüs
2	En iyisini yapma	11	Tüm zaman meşgul olmak
3	Geçmişteki işlerden daha iyi	12	Rekabet içindeyken daha çok çalışmak
4	Çok çalışmak	13	Rekabetten zevk almak
5	Zor iş yerine kolayı seçme	14	Diğer kişilerin daha iyi yapması kızdırır
6	Kolay ve eğlenceli oyunlar	15	Diğerlerinden daha iyi yapmak önemlidir
7	Başarısız olduğu konunun üzerine gitmek	16	Çalışmada ve oyunda kazanmak
8	Üstlenilen işi bitirmek	17	Yetenekleri çeşitlendiren daha başarılı olmak
9	Yüksek düzeyde işler	18	Geçmişteki başarıyı yükseltmek

Çalışmada faktör analizi tekniği kullanılarak, veri matrisi SPSS for Windows 7.5 versiyonunda analiz edilmiştir.

Bilindiği gibi bir sınıflama yöntemi olan faktör analizi değişkenlerin homojenliği üzerine yoğunlaşır. Bu homojenlik kişilerin değişkenlere verdiği değerlerin benzerliğinden ortaya çıkar. Veri matrisinden değişkenler matrisin sütunlarında yer alır ve faktörler veya boyutlar olarak sınıflandırılır (Krebs, Berger ve Ferligoj; 2000:148). Veri matrisi olarak, n tane bağımsız bireye (gözleme) ilişkin p tane değişkenin olduğu X ham veri matrisi veya standartlaştırılmış Z matrisi kullanılır. Faktör analizinde ilk faktörler elde edildikten sonra, daha anlamlı ve basit faktör yapısı elde edebilmek için döndürme işlemi uygulanır. Uygulamada en fazla kullanılan varimax yöntemidir. Ele alınan veri matrisine faktör analizinin uygulanabilmesi için değişkenlerin bağımsız olmaması gerekir. Değişkenlerin bağımsızlığının testi için de korelasyon matrisinin birim matris olup olmadığını test etmek gerekir ve Bartlett tarafından geliştirilen küresellik testi (Bartlett's Test of Sphericity) önerilmiştir. Küresellik testi için,

$$H_0: R=I$$

$$H_A: R \neq I$$

hipotezleri kurulmaktadır.

$$u = |R|, \quad v = n-1 \quad \text{ve}$$

$$u' = -\left[v - \frac{1}{6}(2p+5)\right] \ln u \sim \chi^2_{\frac{1}{2}p(p-1)}$$

alınarak, eğer $u' > \chi^2_{\alpha, \frac{1}{2}p(p-1)}$ ise H_0 hipotezi reddedilir (Tatlıdil; 1992:127).

Burada, R korelasyon matrisini, $v = n-1$ korelasyon matrisinin serbestlik derecesini ve p'de değişken sayısını belirtir.

“|R| (korelasyon matrisinin determinanı) 0 ile 1 arasında değişir. Eğer değişkenler bağımsız ise $R=I$ ve $|R|=1$ olacaktır. Diğer taraftan iki veya daha fazla değişken doğrusal bağımlı ise R matrisi tam ranklı bir matris olmayacaktır ve $|R|=0$ olacaktır. Eğer değişkenler yüksek korelasyonlara sahipse |R| değeri 0'a yaklaşacaktır, korelasyonlar küçük ise |R| değeri 1'e yaklaşacaktır” (Rencher; 1995:291).

“Bazı yazarlar, faktör analizi modelini başarılı bir şekilde uygulayabilmek için R^{-1} (orijinal korelasyon matrisinin tersi)'nin köşegen matrise yakın olması gerektiğini belirtirler. R^{-1} 'in köşegen matrise nasıl yaklaştığını belirlemek için, Kaiser tarafından 'örneklem uygunluğu ölçümü' (Measure of Sampling Adequacy) önerilmiştir.

$$MSA = \frac{\sum_{i \neq j} r_{ij}^2}{\sum_{i \neq j} r_{ij}^2 + \sum_{i \neq j} q_{ij}^2}$$

Burada, r_{ij}^2 , R 'nin i. ve j. elemanının karesi ve q_{ij}^2 ise $Q=DR^{-1}D$ matrisinin

($D=[(\text{diag}R^{-1})^{1/2}]^{-1}$ olmak üzere) i. ve j. elemanının karesidir" (Rencher;1995:483). Bu bir test istatistiği değil, bir endekstir. Bu endeks değeri 0 ile 1 arasında değişir. Gerçektende R^{-1} matrisinin tüm köşegen dışı elemanları sıfır ise bu endeks değeri 1 olacaktır. Endeks değerinin yorumu ise şöyledir:

$MSA \geq 0,90$	ise	<i>mükemmel</i>
$0,80 \leq MSA \leq 0,90$	ise	<i>önemli, oldukça iyi</i>
$0,70 \leq MSA \leq 0,80$	ise	<i>iyice, ne iyi ne kötü</i>
$0,60 \leq MSA \leq 0,70$	ise	<i>orta, vasat</i>
$0,50 \leq MSA \leq 0,60$	ise	<i>kötü</i>
$MSA \leq 0,50$	ise	<i>kabul edilemez</i>

(Kim ve Mueller ;1988: 54).

Ankette yer alan soruların ilgili oldukları, teorik olarak varsayılan üç güdü bu çalışmada faktör olarak ele alınmıştır. Her iki bölüm öğrencileri bir arada, ayrı ayrı ve kız erkek olarak değerlendirilmiştir.

2. ANALİZ VE BULGULAR

Çalışmanın ilk aşamasında her iki bölüm öğrencilerini kapsayan toplam veri matrisinin korelasyon matrisi hesaplanmıştır. Elde edilen korelasyon matrisinin faktör analize uygun olup olmadığını belirlemek için küresellik testi

uygulanmıştır. Önceki bölümde küresellik testi için verilen u' değeri, $v = n - 1 = 334$ ve $p = 18$ alınarak $u' = 1762,01$ olarak hesaplanmıştır. Değişik

α değerleri ve $s.d. = \frac{1}{2} p(p - 1) = 153$ alınarak

χ^2 tablo değerleri şöyle bulunmuştur:

$$\alpha = 0,01 \text{ için } \chi^2 = 196,609$$

$$\alpha = 0,03 \text{ için } \chi^2 = 187,549$$

$$\alpha = 0,05 \text{ için } \chi^2 = 182,867$$

$$\alpha = 0,10 \text{ için } \chi^2 = 175,803$$

Görüldüğü gibi hesaplanan u' değeri yukarıda verilen χ^2 değerlerinden oldukça büyüktür ve böylece korelasyon matrisinin birim matris olduğunu belirten H_0 hipotezi reddedilir

Kaiser'in önerdiği $MSA = 0,841$ olarak hesaplanmıştır. Bu değerde Kaiser kriterine göre önemli bir sonuçtur. Böylece korelasyon matrisinin faktör analizi için uygun olduğu sonucuna varılır.

Faktör analizi uygulandığında özdeğerleri 1,0'dan büyük 4 faktör elde edilmesine karşın, Spence ve Helmreich'in geliştirdiği anket üç güdüye göre yapıldığı için faktör sayısı 3 olarak belirlenmiştir. Faktör yüklerinin belirlenmesinde Cattell (1966) $\pm 0,30$ önermiştir (Breen ve Lindsay; 1999: 84). Fakat çalışmada örneklem sayısı küçük olması nedeniyle, bu kriter $\pm 0,40$ 'a yükseltilmiştir. Faktör yükleri 0,20'nin altında olan değerler alınmamıştır. Analizde Faktör Analizi yöntemlerinden Varimax Döndürme yöntemi kullanılmıştır. Varimax Döndürme yöntemiyle elde edilen her iki bölüm öğrencilerini kapsayan tüm verinin faktör analizi sonuçları Tablo: 2'de verilmiştir.

Tablo 2: Tüm Verinin Varimax Yöntemi Sonuçları

	Değişkenler*	Faktörler		
		Çalışma	Üstünlük	Rekabet
1	Önceki başarıyı geçme	0,678		
2	En iyisini yapma	0,851		
3	Geçmişteki işlerden daha iyi	0,740		0,209
4	Çok çalışmak	0,210	0,520	
5	Zor iş yerine kolay seçme		-0,769	
6	Kolay ve eğlenceli oyunlar		-0,616	
7	Başarısız olduğu konunun üzerine gitmek	0,435	0,423	
8	Üstlenilen işi bitirmek	0,742		
9	Yüksek düzeyde işler	0,379	0,473	0,244
10	Emin olmadığım işlere teşebbüs			0,324
11	Tüm zaman meşgul olmak		0,475	0,288
12	Rekabet içindeyken daha çok çalışmak	0,214		0,726
13	Rekabetten zevk almak			0,671
14	Diğer kişilerin daha iyi yapması kızdırır			0,765
15	Diğerlerinden daha iyi yapmak önemlidir	0,384		0,675
16	Çalışmada ve oyunda kazanmak	0,500		0,525
17	Yetenekleri çeşitlendirince daha başarılı olmak	0,600		0,222
18	Geçmişteki başarıyı yükseltmek	0,658		0,272

Özdeğer	3,912	2,021	2,739
Varyans %	21,733	11,226	15,218
Bartlett Küresellik Testi	1762,010		
Kaiser MSA Endeksi	0,841		

*Değişkenlerin tam açıklaması Ek'deki ankette yer almıştır.

Tüm veri üzerinde yapılan analiz sonucunda "rekabet" faktörü, ankette yer alan bu boyutla ilgili tüm değişkenleri kapsar."Üstünlük" faktöründe de iyi bir uyumluluk görülmektedir. "Çalışma" faktörüne ait 4. değişken de (çok çalışmak) bu faktöre yüklemde bulunmuştur. 5. değişken (zor iş yerine kolay) ve 6. değişkenin (eğlenceli oyunlar) negatif yüklemde bulunmaları bu öğrencilerin "kolay ve aşına olduğu konularda çalışmayı sevmeyi" ve "eğlenceli oyunlar sevmeyi" amaçlamadıklarını göstermektedir. 5 tane "çalışma" ögesinden 4'ü tek faktörde toplanmıştır ("çalışma" faktörü). "Üstünlük" boyutuna ait 7. ve 8. değişkenler "çalışma" faktörüne katkıda bulunmuşlardır." Çalışma" faktörü "üstünlük" faktörü ile karışmış olarak görülmektedir. "Rekabet" boyutunda yer alan 16. değişken (çalışmada ve

oyunda kazanmak) aynı zamanda "çalışma" faktörüne de yüklemde bulunmuştur. 17. değişken ise (yetenekleri çeşitlendirince daha başarılı olmak) "çalışma" faktörüne katkıda bulunmuştur.Böylece, öğrencilerin bir taraftan kendi içinde rekabetten hoşlandıkları ve diğer taraftan üstlendikleri işi bitirme,yeteneklerini çeşitlendirince daha başarılı olma gibi konularda da öncelikleri olduğu görülmektedir.

Çalışmanın diğer aşamasında ise, farklı alt gruplar için analiz tekrarlanmıştır. Bunlar bölümler arasında karşılaştırmalar ve cinsiyete göre karşılaştırmalardır.Her alt grup için hesaplanan Bartlett Küresellik Testi ve Kaiser MSA endeksi ilgili tabloların altında yer almaktadır. Tablo: 3'de bölümlere göre karşılaştırmalar yer almaktadır.

Tablo 3: İngilizce İktisat ve Türkçe İktisat öğrencilerinin Varimax Yöntemi Sonuçları

	Değişkenler*	İngilizce İktisat			Türkçe İktisat		
		Çalışma	Üstünlük	Rekabet	Çalışma	Üstünlük	Rekabet
1	Önceki başarıyı geçme	0,706			0,628		
2	En iyisini yapma	0,839			0,851		
3	Geçmişteki işlerden daha iyi	0,751			0,74		
4	Çok çalışmak	0,355	0,28			0,617	
5	Zor iş yerine kolayı seçme		-0,763			-0,759	
6	Kolay ve eğlenceli oyunlar		-0,68			-0,586	
7	Başarısız olduğu konunun üzerine gitmek	0,557	0,225	0,22	0,358	0,489	
8	Üstlenilen işi bitirmek	0,719			0,746		
9	Yüksek düzeyde işler	0,261	0,367	0,44	0,425	0,525	
10	Emin olmadığım işlere teşebbüs	-0,213		0,44		0,255	
11	Tüm zaman meşgul olmak		0,497	0,294		0,501	
12	Rekabet içindeyken daha çok çalışmak	0,225		0,669	0,213		0,776
13	Rekabetten zevk almak			0,67			0,682
14	Diğer kişilerin daha iyi yapması kızdırır			0,754			0,747
15	Diğerlerinden daha iyi yapmak önemlidir	0,244		0,733	0,465		0,604
16	Çalışmada ve oyunda kazanmak	0,229		0,688	0,649		0,412
17	Yetenekleri çeşitlendirince daha başarılı olmak	0,478		0,42	0,641		
18	Geçmişteki başarıyı yükseltmek	0,63		0,292	0,686		0,247

Özdeğer	3,644	1,688	3,334	4,163	2,277	2,43
Varyans %	20,242	9,375	18,521	23,127	12,649	13,5
Bartlett Küresellik Testi	883,431			1005,566		
Kaiser MSA Endeksi	0,788			0,816		

*Değişkenlerin tam açıklaması Ek'deki ankette yer almıştır.

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi, "rekabet" faktörü her iki öğrenci grubu içinde ilgili ve uyumlu bir motivasyon boyutudur. Buna ek olarak, "çalışma" faktörü de her iki bölüm için önemlidir. Yalnız, "çalışma" faktörüne ait 4. değişken (çok çalışmak) Türkçe İktisat bölümünde "üstünlük" faktörüne katkıda bulunmuştur. Ayrıca 17. değişken de (yetenekleri çeşitlendirince daha başarılı olmak) "çalışma" faktörüne yüklemde bulunmuştur. Dolayısıyla, "çalışma" başarı motivasyonu için önemli bir faktördür. 5. değişken (zor iş yerine kolayı seçmek) ve 6.

değişkenin (eğlenceli oyunları tercih etmek) her iki bölümde "üstünlük" faktörüne negatif etkileri vardır. Dolayısıyla bu faktör her iki bölüm öğrencileri için önemli değildir. Başarı motivasyonu bu değişkenler tarafından etkilenmemektedir. Bunun yanında, İngilizce İktisat bölümünde 7. ve 8. değişkenler "çalışma" faktörüne; Türkçe İktisat bölümünde ise 8. ve 9. değişkenler "çalışma" faktörüne katkıda bulunmuşlardır.

Tablo 4'de İngilizce İktisat bölümü öğrencilerinin cinsiyetlerine göre ayrımı verilmiştir.

Tablo 4: İngilizce İktisat Bölümü Öğrencilerinin Cinsiyetlerine göre Varimax Yöntemi Sonuçları

	Değişkenler*	İngilizce İktisat					
		Kız			Erkek		
		Çalışma	Üstünlük	Rekabet	Çalışma	Üstünlük	Rekabet
i	Önceki başarıyı geçme	0,593	-0,274		0,714		
2	En iyisini yapma	0,8			0,829		
3	Geçmişteki işlerden daha iyi	0,698			0,797		
4	Çok çalışmak	0,424	-0,317		0,341		
5	Zor iş yerine kolay seçme		0,701			-0,761	
6	Kolay ve eğlenceli oyunlar		0,679			-0,583	
7	Başarısız olduğu konunun üzerine gitmek	0,546		0,279	0,596		
8	Üstlenilen işi bitirmek	0,55			0,744		
9	Yüksek düzeyde işler	0,329	-0,285	0,474	0,239	0,338	0,493
10	Emin olmadığım işlere teşebbüs			0,444	-0,261		0,551
11	Tüm zaman meşgul olmak		-0,369	0,538		0,58	
12	Rekabet içindeyken daha çok çalışmak			0,797	0,392	0,245	0,572
13	Rekabetten zevk almak			0,703			0,62
14	Diğer kişilerin daha iyi yapması kızdır		0,574	0,525			0,761
15	Diğerlerinden daha iyi yapmak önemlidir	0,265	0,43	0,573	0,255		0,744
16	Çalışmada ve oyunda kazanmak	0,415		0,381			0,831
17	Yetenekleri çeşitlendiren daha başarılı olmak	0,528		0,35	0,401		0,535
18	Yeçmişteki başarıyı yükseltmek	0,656			0,593		0,382

Özdeğer	3,444	2,046	2,9	3,828	1,616	3,626
Varyans %	19,134	11,369	16,111	21,269	8,976	20,144
Bartlett Küresellik Testi	458,910			536,751		
Kaiser MSA Endeksi	0,666			0,737		

*Değişkenlerin tam açıklaması Ek'deki ankette yer almıştır.

Tablo:4'de görüldüğü gibi, erkek öğrenci grubunda "rekabet" faktöründeki değişkenlerin önemli yüklemeleri vardır. Bunun yanında "üstünlük" ile ilgili 9. ve 10. değişkenlerin de bu

faktöre yüklemde bulunduğu görülmektedir. "Üstünlük" faktöründe ise 5. ve 6. değişkenlerin negatif yüklemde bulunmaları, bu öğrencilerin "kolay ve aşına olduğu konularda çalışmayı

sevmeleri” ve “eğlenceli oyunlar öğrenmeyi sevmeyi” amaçladıklarını göstermektedir. “Çalışma” da bu öğrenci grubunda yine göze batmayan bir faktör olarak sergilenmektedir. Ayrıca “üstünlük” faktörüne ait 7. değişken (başarısız olduğu konunun üzerine gitmek) ve 8. değişken de (bir işi üstlenince bitirmek) bu faktöre pozitif katkıda bulunmuştur.

İngilizce İktisat Bölümü kız öğrencileri için, başarı motivasyon yapısı temel olarak “çalışma”

ve “rekabet” faktörü üzerine kurulmuştur. “Üstünlük” faktörünün ise küçük bir payı vardır ve en önemlisi bu faktöre yüklemeye bulunan 5. ve 6. değişkenlerin, erkek öğrenci grubunun aksine pozitif katkıları vardır, yani kız öğrenci grubu erkeklerin aksine “kolay ve aşına olduğu konular da çalışmayı sevmeyi” ve “eğlenceli oyunlar oynamayı sevmeyi” amaçladıkları görülmektedir.

Tablo 5’de ise Türkçe İktisat bölümü öğrencilerinin cinsiyetlerine göre ayrımı verilmiştir.

Tablo 5: Türkçe İktisat Bölümü Öğrencilerinin Cinsiyetlerine göre Varimax Yöntemi Sonuçları

Değişkenler*	Türkçe İktisat					
	Kız			Erkek		
	Çalışma	Üstünlük	Rekabet	Çalışma	Üstünlük	Rekabet
1	Önceki başarıyı geçme	0,617			0,626	
2	En iyisini yapma	0,8			0,87	
3	Geçmişteki işlerden daha iyi	0,49		0,488	0,779	0,248
4	çok çalışmak	0,475	0,473			0,716
5	Zor iş yerine kolayı seçme	-0,239	-0,728		0,212	-0,705
6	Kolay ve eğlenceli oyunlar		-0,775			-0,433
7	Başarısız olduğu konunun üzerine gitmek		0,288	0,385	0,434	0,507
8	Üstlenilen işi bitirmek	0,742	0,207		0,772	
9	Yüksek düzeyde işler		0,58	0,464	0,539	0,464
10	Emin olmadığım işlere teşebbüs	0,341	-0,21			0,465
11	Tüm zaman meşgul olmak		0,287	0,442	0,208	0,558
12	Rekabet içindeyken daha çok çalışmak	0,245	-0,208	0,682	0,237	0,789
13	Rekabetten zevk almak			0,741		0,657
14	Diğer kişilerin daha iyi yapması kızdırır		-0,472	0,553		0,746
15	Diğerlerinden daha iyi yapmak önemlidir			0,681	0,489	0,629
16	Çalışmada ve oyunda kazanmak	0,382		0,575	0,679	0,424
17	Yetenekleri çeşitlendirince daha başarılı olmak	0,681			0,654	
18	Geçmişteki başarıyı yükseltmek	0,655		0,473	0,666	0,217

Özdeğer	3,35	2,319	3,213	4,588	2,344	2,422
Varyans %	18,61	12,886	17,849	25,491	13,025	13,455
Bartlett Küresellik Testi	425,438			730,339		
Kaiser MSA Endeksi	0,656			0,808		

*Değişkenlerin tam açıklaması Ek’deki ankette yer almıştır.

Türkçe İktisat erkek öğrenci grubunda, "rekabet" önemli bir motivasyon faktörü olarak görülmektedir. "Çalışma" faktörü de yine İngilizce İktisat bölümü erkek öğrenci grubunda bulunduğu gibi önemli bir faktördür. Burada "üstünlük" boyutuna ait 8. değişkene ek olarak 9. değişkenin de (yüksek düzeyde işler) "çalışma" faktörüne katkıda buldukları görülmektedir. "Üstünlük" faktörü ise önemli bir faktör olarak yer almamaktadır. İngilizce İktisat erkek grubunda olduğu gibi bu öğrenci grubunda da 5. ve 6. değişkenler negatif yüklemde bulunmuştur. Dolayısıyla iki bölüm öğrenci grubunda benzerlik görülmektedir.

Türkçe İktisat bölümü kız öğrenci grubu için, İngilizce İktisat bölümünde olduğu gibi "çalışma" ve "rekabet" başarı motivasyonunda önemli faktörlerdir. "Üstünlük" faktörü de bu öğrenci grubu için önemli görülmemektedir. Kız öğrenciler de erkek öğrenciler gibi "kolay ve aşına olduğu konularda çalışmayı sevmeyi" ve "eğlenceli oyunlar öğrenmeyi sevmeyi" amaçlamadıkları ve onlardan farklı olarak 14. değişken olan "diğer kişilerin daha iyi yapmasının kendilerini kızdırmadığını" belirtir. Diğer önemli bir gözlem ise "üstünlük" boyutuna ait 7. değişkenin (başarısız olduğu konunun üzerine gitmek) ve 10. değişkenin (emin olmadığı işlere teşebbüs etmek) kız öğrenci grubunda önemli bir katkı sağlamadıklarıdır.

SONUÇ

Başarı motivasyon değişkenlerinin yapısı gerek her iki iktisat bölümü bir arada, gerekse ayrı ayrı ve cinsiyet bazında ele alındığında, elde edilen sonuçlar, "üstünlük" faktörü dışında Spence ve Helmreich tarafından önerilen yapıyı oldukça desteklemektedir. "Rekabet" faktörü İngilizce İktisat kız grubu hariç, diğer tüm alt gruplar ve her iki bölüm bir arada ele alındığında en kuvvetli faktör olarak bulunmuştur. Başarı motivasyonu ile ilgili "çalışma" faktörü de her iki bölüm öğrenci

gruplarında benzerlik göstermektedir. "Üstünlük" faktörü de her iki bölümde başarı motivasyonu olarak zayıf bir faktör olarak yer almaktadır. İngilizce İktisat kız öğrenci grubu hariç diğer öğrenci gruplarında bu faktörle ilgili olan "zor iş yerine kolayı seçmek" ve "eğlenceli oyunları tercih etmek" değişkenleri negatif değer almışlardır. Bu öğrenci gruplarının bu değişkenleri amaçlamadıkları söylenebilir. Bu nedenle Türkçe İktisat Bölümü kız ve erkek gruplarında ve İngilizce İktisat Bölümü erkek grubunda bu değişkenler açısından benzerlik görülmektedir. İngilizce İktisat kız öğrenci grubunda ise bu değişkenlerin önemsendiği görülmektedir.

Sonuç olarak başarı motivasyon değişkenlerinin değerlendirilmesi, boyutları ayırmada "rekabet" boyutu değişkenlerinin kuvvetli öğelerden oluştuğu sonucunu doğurur. İkinci önemli faktör "çalışma" dır. Kalan diğer öğeler, Spence ve Helmreich'in geliştirdiği teorik olarak önemli olan "üstünlük" faktörüne değinse bile, öğrencilerin yanıtlarını daha iyi ayırtırmak için bu öğelerin yeniden güncelleştirilmesi gerekir. Ayrıca, çahşmanın fakültenin tüm bölümlerini kapsayacak şekilde yapılması, hem fakülte açısından hem de bölümleri ayrı ayrı değerlendirme açısından daha anlamlı sonuçlar verecektir.

KAYNAKLAR

- BREEN, Rosanna ve Roger Lindsay; (1999), "Academic Research and Student Motivation", **Studies in Higher Education**, Vol.24 (1), ss.75-93. İnternet adresi: <http://dx.doi.org/10.1080/03075079912331380158>. Erişim tarihi: 2/06/2007.
- KIM, Jae-On ve Charles W. MUELLER; (1988). **Factor Analysis: Statistical Methods and Practical Issues**. Beverly Hills, Sage Publications.
- KREBS, Dagmar; Martin BERGER ve Anuska FERLIGOJ; (2000), "Approaching Achievement Motivation -Comparing Factor Analysis and

Cluster Analysis”, **New Approaches in Applied Statistics**, Methodoloski zvezki, 16, Ljubljana: FDV, ss. 147-171. İnternet adresi: <http://mrvar.fdv.uni-lj.si>. Erişim tarihi: 14/05/2007.

ÖZDAMAR, Kazım; (2002). **Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi-2 (Çok Değişkenli Analizler)**, 4. Baskı, Kaan Kitapevi, Eskişehir.

RENCHER, Alvin,C. (1995). **Methods of Multivariate Analysis**. John Wiley& Sons, Inc.

SPENCE, Janet,T. ve Robert, L.HELMREICH; (1978), "Achievement Motivation Scale", içinde: "Cross Cultural Survey of Work and Gender Attitude (1991-2006)", Filename:eecombed-survey, April 2006 Draft, İnternet adresi: <http://www.pitt.edu/~frieze/ccresrch.htm>. Erişim tarihi: 10/06/2007.

SPSS (1975). **Statistical Package for Social Sciences**. Norman, H. N., Hull, H. C., Jenkins, K. S. and Dalament. New York.

TATLIDİL, Hüseyin; (1992). **Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistiksel Analiz**

EK**BAŞARI MOTİVASYONUNA YAKLAŞIM**

Lütfen aşağıdaki ifadelere ne kadar katılıp katılmadığınızı işaretleyiniz.

- a** = kesinlikle katılmıyorum
b = katılmıyorum
c = kısmen katılıyorum / kısmen katılmıyorum
d = katılıyorum
e = kesinlikle katılıyorum

Bölümünüz :

Cinsiyetiniz: Kız / Erkek

1. Kendimi başkalarıyla kıyaslamaktansa, her seferinde bir öncekinden daha başarılı olmayı önemserim.(Ç)..... a b c d e
 2. Yapabileceğimin en iyisini yapmayı önemserim. . (Ç) a b c d e
 3. Geçmişte yaptığım işlerden daha iyi bir şeyler yapmak benim için çok önemlidir.(Ç) a b c d e
 4. Çok çalışmayı severim.(Ç) a b c d e
 5. Zor ve daha çok çaba isteyen bir konu yerine, kolay ve aşına olduğum konular üzerine çalışmayı severim. ... (Ü)..... a b c d e
 6. Zor ve düşündürücü oyunlar yerine, kolay ve eğlenceli oyunları öğrenmeyi seçerim.(Ü)..... a b c d e
 7. Zayıf ve başarısız olduğum bir konudan uzaklaşmak yerine üzerine gidip başarılı olmak için çalışmaya devam ederim.(Ü)..... a b c d e
 8. Bir işi üstlenince, bitirmek için azmederim.(Ü)..... a b c d e
 9. Yüksek düzeyde beceri gerektiren işleri yapmayı tercih ederim...(Ü)..... a b c d e
 10. Yapabileceğime inandığım işlerden çok yapabileceğimden emin olmadığım işlere teşebbüs ederim.(Ü)..... a b c d e
 11. Tüm zaman meşgul olmayı severim.(Ü)..... a b c d e
 12. Diğer kişilerle rekabet içindeyken daha çok çalışırım. ... (R)..... a b c d e
 13. Diğerleriyle rekabet içinde olmaktan zevk alırım.(R)..... a b c d e
 14. Diğer kişiler benden daha iyi yaptığında bu durum beni kızdırır. ... (R)..... a b c d e
 15. Bir işi diğerlerinden daha iyi yapmak benim için önemlidir(R)..... a b c d e
 16. Hem çalışma hem oyunun her ikisinde de kazanmanın önemli olduğunu düşünürüm. (R)..... a b c d e
 17. Ne kadar çok yeteneklerini çeşitlendirirsem, daha başarılı olacağıma inanıyorum.(-) a b c d e
 18. Geçmişteki başarıyı yükseltmekten zevk ahırım.(R)..... a b c d e
- Ç= Çalışma ; Ü= Üstünlük ; R= Rekabet